

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Lublinie

Lublin, dnia 07 lipca 2011 r.

Pan
dr inż. Cezary Możeński
Dyrektor Instytutu Nawozów Sztucznych
w Puławach

LLU-4101-03-02/2011
P/11/159

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹ zwanej dalej ustawą o NIK, Najwyższa Izba Kontroli - Delegatura w Lublinie skontrolowała w Instytucie Nawozów Sztucznych w Puławach (zwanym „Instytutem” lub „INS”) gospodarowanie majątkiem w latach 2009-2010.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli podpisanym w dniu 14 czerwca 2011 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Panu Dyrektorowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Instytutu w skontrolowanym zakresie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości.

Formułując ocenę pozytywną, NIK uwzględniła w szczególności:

- prawidłowe wykorzystywanie majątku do prowadzenia działalności statutowej,
- przestrzeganie procedur rozporządzania majątkiem trwałym,
- przestrzeganie procedur przetargowych przy dokonywaniu zakupów aparatury naukowo – badawczej,
- rzetelne sporządzanie sprawozdań finansowych i statystycznych z wykonania rocznych planów rzeczowo-finansowych.

¹ Dz. U. z 2007 r. nr 231, poz. 1701 ze zm.

Stwierdzone nieprawidłowości polegały na:

- nieterminowym uregulowaniu niektórych zobowiązań, skutkującym zapłatą odsetek za zwłokę,
- niepodjęciu skutecznych działań zabezpieczających Instytut przed utratą należności za sprzedane produkty działalności gospodarczej,
- niewykonaniu pełnego zakresu okresowych kontroli stanu technicznego trzech z siedemnastu budynków i budowli zlokalizowanych w Puławach.

1. Instytut prawidłowo wykorzystywał majątek do realizacji podstawowych zadań statutowych, tj. prowadzenia badań naukowych i rozwojowych oraz przystosowania wyników tych badań do zastosowania w praktyce. W badanym okresie Instytut prowadził też działalność gospodarczą na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej², w zakresie i formach określonych w statucie (w tym m.in. produkcję i sprzedaż hurtową chemikaliów nieorganicznych, nawozów czystych i mieszanek, wyrobów chemicznych oraz uprawę roli w Gospodarstwie Doświadczalnym w Goczałkowie i sprzedaż usług warsztatowych i marketingowych). Stosownie do wymogów art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo – rozwojowych³ oraz art. 2 ust. 4 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych⁴ przychody i koszty z działalności gospodarczej ewidencjonowano na wyodrębnionych kontach księgowych. Przychody te w 2009 r. wynosiły 28.214,3 tys. zł i stanowiły 47,5% przychodów ogółem (59.471,5 tys. zł), a w 2010 r. wynosiły 29.835,2 tys. zł i stanowiły 49,2% przychodów ogółem (60.622,4 tys. zł). Instytut uzyskiwał też przychody z wynajmowania pomieszczeń i wdzierżawienia gruntów: w 2009 r. - 230,4 tys. zł (0,4% ogółu przychodów), a w 2010 r. – 222,0 tys. zł (0,4%). Udostępnienie części majątku innym podmiotom nie ograniczało podstawowej działalności badawczo – rozwojowej Instytutu.

2. Działalność INS w latach 2009-2010 zamknęła się zyskiem netto w wysokości odpowiednio: 1.859,8 tys. zł i 2.521,5 tys. zł, przy czym wynik z działalności gospodarczej w 2009 r. był ujemny (strata 379,2 tys. zł), a w 2010 r. – dodatni (1.991,5 tys. zł). W strukturze przychodów, ze względu na źródła ich pochodzenia, największy udział miały przychody finansowane przez zleceniodawców, które w 2009 r. stanowiły 83,5%, w tym m.in.: ze sprzedaży działalności badawczej 36,4% i produkcji materialnej 43,1%, a w 2010 r. -

² Dz. U. z 2010 r. nr 220, poz. 1447

³ Dz. U. z 2008 r. nr 159, poz. 993 ze zm.

82,3%, w tym odpowiednio: 32,1% i 46,1%. Udział dotacji budżetowych pochodzących z części 28-Nauka zwiększył się z 11,7% w 2009 r. do 13,1% w 2010 r. Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych ustalone zostały zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt. 4 i ust. 1b ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych⁵ i terminowo odprowadzone na rachunek Urzędu Skarbowego.

Zobowiązania z tytułu dostaw i usług generalnie regulowane były terminowo. Opóźnienia w 2009 r. dotyczyły 17 pozycji zobowiązań, a w 2010 r. – 13 pozycji. Zapłacone z tego tytułu odsetki wyniosły odpowiednio: 3.169,14 zł oraz 1.728,65 zł. Według stanu na 30.04.2011 r., na skutek niedopatrzenia pracownika Gospodarstwa Doświadczalnego w Goczałkowie, utrzymywały się zobowiązania wymagalne na sumę 2.650,20 zł, powstałe: w 2007 r. - 332,02 zł, w 2009 r. - 1.814,18 zł oraz w 2010 r. - 504,00 zł. W trakcie kontroli NIK zostały one w całości uregulowane.

Nieprawidłowością o negatywnych dla Instytutu skutkach finansowych był brak właściwych działań zabezpieczających przed utratą należności z tytułu sprzedaży produktów działalności gospodarczej (głównie nawozów sztucznych). Potwierdzeniem tego są m.in. następujące fakty:

- 1) należności przeterminowane na dzień 30.04.2011 r. wynosiły 419.657,88 zł (4,4% ogółu) i dotyczyły 56 dłużników, przy czym okres przeterminowania kwoty 210.202 zł należnej od 20 kontrahentów wynosił powyżej jednego roku do kilku lat;
- 2) redukcją należności Instytutu o kwotę 154.863,74 zł (40%), dokonaną na podstawie układu sądowego, zakończyły się dwa postępowania egzekucyjne prowadzone od 2002 r. – wobec Zakładów Azotowych w Tarnowie oraz od 2005 r. – wobec firmy ALICANT z Sieradza. Pozostałe po redukcji kwoty (142.740 zł od Z.A. w Tarnowie oraz 89.555,61 zł od firmy ALICANT) zostały rozłożone na raty i ostatecznie spłacone w 2009 i 2010 r.;
- 3) na podstawie wniosków głównego księgowego zaakceptowanych przez Dyrektora Instytutu w dniach 28.01.2010 r. i 09.02.2011 r. spisano z ewidencji księgowej należności od 7 dłużników w łącznej kwocie 183.575,11 zł, w tym w większości (5 dłużników) z uzasadnieniem umorzenia egzekucji z uwagi na jej nieskuteczność oraz z powodu upadłości dłużników. Dotyczyło to np.:

⁴ Dz. U nr 96, poz.618 ze zm.

⁵ Dz. U. z 2000 r. nr 54, poz. 654 ze zm.

- zalegającej od 2001 r. kwoty 33.532,34 zł należnej od prywatnego gospodarstwa rolnego (G.Z. i M.S.), wobec którego komornik prowadził 48 postępowań egzekucyjnych z wniosków różnych wierzycieli na sumę ok. 4 mln zł,

- zalegającej od 2001 r. kwoty 30.106,61 zł należnej od spółki WOMIR za dostarczone nawozy, której spisanie z ewidencji nastąpiło po bezskutecznej ugodzie (2002 r.) i egzekucji komorniczej (2004 r.) oraz po zakończeniu postępowania upadłościowego prowadzonego od 30.05.2005 r. do 30.12.2009 r. (z podziału masy upadłościowej Instytut otrzymał kwotę 302,99 zł),

- należności w kwocie 15.205 zł od spółki FAGROL w Pruszczu Gdańskim za dostarczone nawozy, przy czym dostawa nawozów oraz ogłoszenie upadłości Spółki nastąpiło w 2003 r., a w wyniku postępowania upadłościowego zakończonego w grudniu 2010 r. Instytut nie uzyskał żadnych wpłat.

Spisanie z ewidencji należności na łączną kwotę 52.433 zł uzasadniono ich przedawnieniem, co dotyczyło kwoty 45.723 zł należnej od 2002 r. od Mennicy Państwowej S.A. w Warszawie oraz 6.710 zł – należnej od 2006 r. od spółki PPW AZIS z Chorzowa. W pierwszym przypadku odmowa zapłaty była związana z zakwestionowaniem przez Mennicę wyników zleconych badań oraz późniejszą reorganizacją i podziałem Spółki. Drugi dłużnik zlikwidował firmę przed podjęciem przez Instytut działań egzekucyjnych.

O niezadowalającej skuteczności dochodzenia należności Instytutu świadczą też utworzone w latach 2009 i 2010 odpisy aktualizujące ich wartość, świadczące o niskim stopniu prawdopodobieństwa ich zapłaty. Dotyczyły one kwoty 36.753,63 zł należnej od 10 dłużników, z których jeden (Zakłady Chemiczne „Wizów” S.A. z Bolesławca – 5.460,48 zł) od 2007 r. był w stanie upadłości. Na skutek wezwań do zapłaty pod rygorem wpisu do Krajowego Rejestru Długów trzech dłużników uregulowało swoje zobowiązania w całości (6.379,02 zł), a jeden – w części (1000 zł).

3. Instytut prawidłowo gospodarował majątkiem trwałym. Inwentaryzacja tego majątku przeprowadzona była z zachowaniem terminów i częstotliwości określonych w art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁶. Odpisów amortyzacyjnych dokonywano metodą liniową, według stawek określonych w załączniku nr 1 ww. ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz przepisów art. 31-33 ww. ustawy o rachunkowości.

⁶ Dz. U. z 2009 r. nr 152, poz. 1223 ze zm.

Instytut posiadał prawo własności do 52 budynków o łącznej powierzchni użytkowej 35.325,1 m² oraz gruntów o powierzchni 495,0644 ha, a także prawo wieczystego użytkowania gruntów o powierzchni 4,7166 ha, i w latach 2009 i 2010 nie dokonywał ich sprzedaży. Ze składników majątku trwałego sprzedał 16 szt. środków transportu i sprzętu rolniczego. Wycena środków transportu dokonana była przez rzeczoznawców, a sprzętu rolniczego – przez powołane w tym celu komisje zakładowe. Według wszystkich protokołów wyceny sprzedane środki trwałe były w złym stanie technicznym, wyeksploatowane i nieprzydatne do prowadzenia działalności statutowej Instytutu. Przychody ze sprzedaży wyniosły: w 2009 r. - 40,3 tys. zł (0,07% przychodów ogółem), a w 2010 r. - 23,9 tys. zł (0,04%).

W kontrolowanych latach Instytut nie zawierał umów najmu/dzierżawy składników majątkowych. Posiadał natomiast 15 aktualnych umów najmu pomieszczeń (o łącznej pow. 506,35 m kw.) i jedną umowę dzierżawy gruntów (0,1350 ha), przy czym 14 z tych umów przejął od 1 stycznia 2010 r. wraz z przejęciem Instytutu Chemii Nieorganicznej w Gliwicach. Dwie pozostałe umowy dotyczyły wynajmu na terenie Puław garażu (56,2 m kw.) oraz pomieszczenia barku spożywczego (63,5 m kw.).

Analiza 10 umów (zawartych przez byłý Instytut Chemii Nieorganicznej w Gliwicach) dotyczących wynajmu pomieszczeń o powierzchni użytkowej 243,15 m kw. w budynku administracyjnym w Gliwicach oraz jednej umowy dzierżawy gruntów wykazała, że stosowane w 2010 r. stawki najmu za 1 m² powierzchni użytkowej budynków (od 8,54 zł do 20,74 zł brutto) były wyższe (z jednym wyjątkiem) od stawki 9,76 zł/m² wynikającej z zarządzenia Prezydenta Miasta Gliwice z dnia 30.04.2009 r. w sprawie ustalania wysokości stawek czynszu za wynajem/dzierżawę nieruchomości stanowiących własność miasta Gliwice. W granicach ustalonych w tym zarządzeniu (0,10 zł do 2,00 zł/m kw.) mieściła się też stawka czynszu dzierżawnego za grunt o pow. 0,1350 ha wokół budynku administracyjnego w Gliwicach, wydzierżawiony na miejsca postojowe za cenę 1 zł/m kw.

Wszystkie sprawdzone umowy najmu pomieszczeń oraz dzierżawy gruntów zawierały zapisy zabezpieczające interesy wynajmującego poprzez zapewnienie możliwości ich rozwiązania ze skutkiem natychmiastowym w przypadku naruszenia warunków umowy lub nieuregulowania czynszu najmu/dzierżawy za co najmniej jeden okres płatności.

Obciążenia zastawem rejestrowym dotyczyły składników majątkowych Instytutu nabytych z udziałem kredytu bankowego, tj. linii technologicznej do ekstrakcji chmielu (zastaw do kwoty 7.890 tys. zł) oraz sprzętu rolniczego (zastaw do wysokości 691,1 tys. zł).

Z uwagi na wartość obciążeń, przekraczającą równowartość kwoty 50.000 euro, zostały one dokonane po uzyskaniu zgody Ministra Skarbu Państwa, wymaganej art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa⁷.

Zgodnie z art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane⁸ dla wszystkich 52 budynków i dwóch budowli zostały założone i prowadzone książki obiektu budowlanego. Uchybieniem był brak dla 10 z tych obiektów dokumentacji dotyczącej ich budowy i przekazania do użytkowania. Według wyjaśnienia kierownika Zakładu Wsparcia Technicznego Instytutu dokumentacja budynków była przejęta od Zakładów Azotowych „Puławy” nie zawierała dokumentów ani zapisów dotyczących budowy obiektów i przekazania ich do użytkowania.

We wszystkich budynkach zlokalizowanych w Puławach (15) były przeprowadzane okresowe kontrole wymagane przepisami art. 62 ust. 1 Prawa budowlanego. Nieprawidłowością było niedokonanie w dwóch budynkach (magazyn G-26 i budynek pomocniczy h-82) wymaganego badania instalacji wentylacji, co naruszało przepisy art. 62 ust. 1 pkt 1 litera c Prawa budowlanego oraz nieprzeprowadzenie w jednym budynku (magazyn surowców E-26) przeglądu instalacji elektrycznej, co było niezgodne z wymogami art. 62 ust. 1 pkt 2 Prawa budowlanego. W trakcie kontroli NIK przeglądy i badania ww. instalacji zostały wykonane przez osoby posiadające wymagane uprawnienia.

4. Posiadana przez Instytut aparatura naukowo-badawcza zapewniała w stopniu wystarczającym możliwość prowadzenia zaplanowanych prac badawczo-rozwojowych. W badanym okresie Instytut odnawiał i zwiększał jej zasób, ponosząc na ten cel nakłady: w 2009 r. - w wysokości 434 tys. zł, a w 2010 r. – 13.105 tys. zł. Przed zakupem dokonywano analizy przydatności posiadanej i planowanej do zakupu aparatury. W trakcie oględzin pomieszczeń Instytutu NIK nie stwierdziła przypadków niewykorzystania posiadanej aparatury naukowo-badawczej.

Badanie 20 z 21 postępowań przetargowych przeprowadzonych w latach 2009-2010 w celu udzielenia zamówienia publicznego na dostawy aparatury naukowo-badawczej o łącznej wartości 13.529,5 tys. zł (99,9% ogólnej wartości zakupionej aparatury) wykazało, że przestrzegano przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych⁹.

⁷ Dz. U. Nr 106, poz. 493 ze zm.

⁸ Dz. U. z 2006 r. nr 156, poz. 1118 ze zm.

⁹ Dz. U. z 2007 r. nr 223, poz. 1655 ze zm. i Dz. U z 2010 r. nr 113, poz. 759 ze zm.

Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że w latach 2009-2010 Instytut zgłosił do ochrony w Urzędzie Patentowym 44 wynalazki patentowe i uzyskał w tym okresie 19 patentów, które były wdrażane i stosowane w procesach produkcyjnych INS.

5. W badanym okresie Instytut przeznaczył 21 tys. zł na objęcie udziałów w dwóch spółkach: „ECOTECH-COMPLEX Sp. z o.o.” - 6 tys. zł (6 udziałów - 8,6% ogółu) oraz „Puławski Chmiel” Sp. z o.o. - 15.000 zł (150 udziałów). Objęcie udziałów w drugiej z wymienionych spółek nastąpiło za zgodą Ministra Gospodarki. W okresie ostatnich pięciu lat Instytut otrzymał dywidendę w kwocie 1.851 zł od spółki „PETROCHEMIA” Kraków, w której posiadał jeden udział o wartości 1.000 zł.

6. Instytut w pełni wykonał plany rzeczowo - finansowe na lata 2009 i 2010. Uzyskane przychody były wyższe niż planowano: o 4,7% w 2009 r. i o 24,3% w 2010 r. Sprawozdania finansowe za 2008 r., 2009 r. i 2010 r. zostały opracowane rzetelnie i terminowo, zawierały dane zgodne z ewidencją finansowo-księgową. Sprawozdania za 2008 r. i 2009 r. uzyskały pozytywną opinię Rady Naukowej Instytutu oraz zostały zatwierdzone przez Ministra Gospodarki. Sprawozdanie za 2010 r., po pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę Naukową, przekazano 28 kwietnia 2011 r. do zatwierdzenia Ministrowi Gospodarki.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- 1) terminowe regulowanie zobowiązań,
- 2) opracowanie i wdrożenie procedur zabezpieczających Instytut przed utratą należności za sprzedane produkty,
- 3) prowadzenie pełnej wymaganej dokumentacji obiektów budowlanych oraz wykonywanie w budynkach pełnego zakresu przeglądów okresowych wynikających z przepisów Prawa budowlanego.

Najwyższa Izba Kontroli - Delegatura w Lublinie, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Pana Dyrektora w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków, bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od dnia otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Panu prawo zgłoszenia na piśmie do dyrektora Delegatury NIK w Lublinie umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.